پەروەردەکردنی منداڵان بە متمانە بەخۆبوون ... رەزا شوان

متمانە بەخۆبوون، گرنگترین کلیلی سەرکەوتنەکان و گرنگترین سیمای کەسایەتییەکی دەروون دروست و رەفتارە هاوسەنگ و هێزە لە ژیانی مرۆڤدا. ئەمەش بە خشتی بنەمای کۆمەڵگایەکی بەختەوەر دادەنرێت، کە تاک بەرەو سەرکەوتنی ئاکادیمی و زانستی و کۆمەڵایەتی دەبات، بەرەو داهێنان و پێشکەوتن و گۆڕانکاری دەبات.

متمانە بەخۆبوون فاکتەرێکی گرنگە لە فاکتەرەکانی کەسایەتی و ژیانی مرۆڤدا.
متمانە بەخۆبوون، نهێنی هێزی داهێنەر و دروستکەر و بەدیهێنانی هیوا و ئامانجەکانی مرۆڤن، کە بە گەشاوەبوونێکی زیاتر و بە پێشکەوتن کۆتاییان دێت. متمانە بەخۆبوون هاوکاری پێشڕەویی بە وەستان و کۆڵنەدانی مرۆڤە لە رێڕەوی ئامانجەکانیدا. گەر داهێنەران و زاناکان و شۆڕشگێڕان و سیاسەتمەداران و نووسەران و هونەرمەندان، بڕوا و متمان بەخۆبوونیان نەبوایە، ناویان لە مێژوودا بە نەمری نەدەمانەوە.

متمانە بەخۆبوون، بریتییە لە توانای مرۆڤ لە پشت بەستن بەو توانا و شارەزایی و ئەو بەهرانەی کە هەیەتی.. ئەم متمانە بەخۆبوونەش، لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر جیاوازی هەیە. هەندێ کەس زۆر متمانەیان بە خۆیان هەیە، کەسانێکی تر هەن، کە متمانە بەخۆبوونیان لاوازە. ئەمەش بە کەسایەتی ئەو کەسانە و بە ئەو بارودۆخانە و ئەو هەڵوێستانە دەگەڕێتەوە کە رووبەڕوویان بوونەتەوە و پێیاندا تێپەڕیون.. لە کۆتاییدا دەگەڕێتەوە، بۆ شێوازی دروستی یا نادروستی پەروەردەکردنیان لە منداڵیدا.

متمانە بەخۆنەبوون بەربەستێکی سەختە لە رێی سەرکەوتن و کامەرانی و داهاتوودا.
کەسێک کە گەشبین بێت و متمانەی بە هێز و بە توانای دەروونی هەبێت، هەرگیز لە بەرامبەر کێشەکاندا، کۆڵنادات و سەری بۆیان نەوی ناکات.. ئەستەم و نابێش لە فەرهەنگی کەسانی بە توانا و متمانە بەخۆبوواندا بوونیان نییە.

متمانە بەخۆبوونیش، کارێکی ئاسان نییە، کە لە شەو و رۆژێکدا بێتدی.. کەسێکی بەزیو و ورە رووخاو، پێویستیی بە هەوڵدانێکی زۆرە تا متمانەی بە بگەڕێتەوە.
کەسێکی لاواز و رەشبین و متمانە بەخۆنەبوو و بە تواناکانی خۆی، لە جیهانی ئەمڕۆدا جێی نابێتەوە.. بۆیە پێویستە هەر لە منداڵییەوە، منداڵەکانمان بە متمانە بەخۆبوون و متمانە بە تواناکانی خۆیان پەروەردەیان بکەین، تا لە ئەمڕۆ و داهاتوودا، دەربڕن و ببنە کەسایەتیی بەهێز، پشت بە تواناکانی خۆیان ببەستن و سەرکەوتووبن لە ژانیاندا.

زانایانی دەروونی و پەروەردەیی وا دەبینن، کە کلیلی کەسایەتیی دروست و ڕێگای دۆنیایی بەرەو سەررکەوتن لە ژیانی ئاکادیمی و زانستیدا، لە متمانە بەخۆبوون و لە تواناکانی خود دایە. لە گەلێ لە توێژینەوەکان و لە تێبینییەکانی زانایانی دەروونناسیدا، گرنگترین هۆکاری دابەزینیی ئاستی خوێندنی قوتابیان بەوە دەزانن، کە ئاستی چەمکی خۆدناسی و متمانە بە خۆنەبوون و بە تواناکانی خۆیان، لە پشتەوەی گەلێ لە کێشە دەروونی و رەوشتی و رەفتارییەکانی منداڵان و گەورەکانەوەن.

ئەم پرسیارە دێتە پێشەوە، ئایە متمانە بەخۆنەبوون، سروشتییە و لە دایکبوونەوە بە رەمەکی لەگەڵ منداڵاندا هاتووە؟ یا دەگەڕێتەوە بۆ پەروەردەیەکی نادروست و سەقەتی ئەم منداڵانە لە لایەن دایکان و باوکانیانەوە، کە بەم ئەنجام و بەم رۆژەیان گەیاندوون؟

زانایانی دەروونناسی منداڵان، ئەو راستییەیان بە ساغکردووینەتەوە، کە منداڵان بە رەمەکی هەست بەوە دەکەن کە بەها و شکۆدارییان هەیە.. پێویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان و پەروەردەییەکان، لە ماڵەوە بێت یا لە قوتابخانەدا بێت، گرنگیی ئەم هەستە بقۆزنەوە و گەشەی پێ بدەن.. بە بڕوا و متمانە بەخۆبوون و رێزگرتن لە خود پەروەردەیان بکەن.. هەمیشە پاڵپشت و هاندەریان بن، بە ئەوەی متمانە بە بەخۆیان بکەن و پشت بە تواناکانی خۆیان ببەستن. ئەمەش فاکتەرێکی ئەرێنیی بەهێزە بۆ ئەوەی کە منداڵان کاری باش ئەنجام بدەن و لە کاری ناپەسەند دووربکەونەوە.

تایبەتمەندییەکانی منداڵی متمانە بەخۆ:
منداڵی متمانە بەخۆ، شانازی بە خۆی و بە کارە باشە ئەنجام

دراو□کانی د□کات، خاو□ن ک□سای□تیی□کی ب□ه□ز□، خ□شی و شادی ل□س□ر ب□خ□یی خ□ی و□رد□گر□ت، ر□فتار جوان□ و ب□ باشی ه□□سوک□وت ل□گ□□ ک□سانی تردا د□کات، ب□ متمان□ش□و□ ب□یار د□دات و ب□وا و متمان□ی ب□ تواناکانی خ□ی ه□ی□، ک□س□کی هیواخواز و گ□شبین□. د□توان□ت ب□رپرسیار□تی ه□□بگر□ت. ب□رگ□ی شکستیی□کانی د□گر□ت و ور□ ب□رز□ و ک□□نادات و توانای راستکردن□و□ی ه□ل□کانی ه□ی□ و پ□ند و وان□شیان ل□ و□رد□گر□ت. ئازای□تی ئ□د□بیی ه□ی□ و ب□ خ□یدا راد□بین□ت و ب□ ئاسایی گوزارشت ل□ ه□ست و ل□ ناخی خ□ی و ل□و بیر□کان□ د□کات ک□ ل□ ئ□ند□ش□ی دان.. توانای کارت□کردنی ل□ ک□سانی تر ه□ی□.

داه□ن□ر و نو□خواز و هیواخواز□، ش□رم ناکات و ک□م□□اتیی□ و ت□ک□□ ب□ خ□□کی د□ب□ت. رووحی گونجان و پ□ک□و□ ه□□کردنی ه□ی□. س□رک□ش و چاون□ترس□ و دوود□ نیی□.

ل□م چ□ند خا□□دا، ب□ کورتی باس ل□ چ□ند خ□س□□ت□ک ل□ خ□س□□ت□ دیاریی□کانی مندا□ی متمان□ ب□خ□ و خ□ناس د□ک□ین:

١ـ شانازی ب□ کار□ ئ□نجام دراو□کانیی□و□ د□کات، ب□ نموون□، د□□□ (ب□وان□ ئ□م و□ن□ جوان□.. ئ□م□ م□ن ک□شاوم□ و وا جوان ب□ی□م کردوو□)

٢ـ خاو□نی س□رب□خ□یی خ□ی□تی، د□□□ (ب□ یارم□تی ب□ ت□نیا خ□م ئ□رک□کانم ت□واوکرد)

٣ـ ب□رپرسیار□تی ه□□د□گر□ت، د□□□ (ئ□م کار□ ل□ جیاتی ت□ د□ک□م)

٤ـ ب□رگ□ی شکستی د□گر□ت، د□□□ (ئ□م پرسیار□ بیرکارییی□ ز□ر گران□، ب□□ام ه□و□□د□م ج□ب□ج□ی بک□م)

٥ـ ب□ پ□ر□ش□و□ شار□زایی تاز□ و□رد□گر□ت، د□□□ (مام□ستا کوردی پ□ی وتین ب□یانی ف□ری با ب□ت□ ج□ر□کانی فرمان د□بین)

٦ـ کارت□کردنی ل□ ک□سانی تر ه□ی□، د□□□ (ر□گام بد□ر□ با ف□ری ئ□م یارییی□ت بک□م ک□ من ف□ری بووم)

٧ـ تاوت□کردنی ک□سانی تریشی ب□ س□ر□و□ی□، د□□□ (من چ□ژ□کی ز□ر ل□ خوندن□و□ی ه□نراو□کان و چیر□ک□کانی ـ ل□تیف ه□□م□ت ـ ب□ منداڵان و□رد□گرم و ب□ د□□من)

٨ـ د□توان□ت گوزارشت ل□ ر□ه□ند□کی فراوانتر و ل□ ه□□چوون□کانی ناخی د□روونی بکات ، د□□□ (ب□ گ□□ان□و□ی باوکم ل□ گ□شت□کانی ه□ست ب□ خ□شیی□کی ز□ر د□ک□م.. ک□ ل□ مال□یش ن□ب□ت شو□ن□ک□ی دیار□ و ه□ست ب□ خ□مباری د□ک□م)

٩ـ کراوەیە و کۆمەڵایەتییە و رووحی پیاوەتی و یارمەتیدان و چاکەخوازیی تێدایە.

تایبەتمەندییەکانی منداڵی متمانە بەخۆنەبوو:

ئەو منداڵەی متمانەی بەخۆی نەبێت، واهەست دەکات کەسانی تر بەهەندی نازانن و ڕێزی لێناگرن، هۆکارەکانی شکستییەکان و هەڵەکانی دەخاتە ئەستۆی کەسانێکی تر، شەرم دەکات و دەترسێت و گۆشەگیرە و کۆمەڵایەتی نییە، ڕەشبین و بێزارە، وا هەست دەکات کە توانای ئەنجامدانی نییە.. هەمیشە دوودڵە و بە گومانە و خاوەنی بڕیار نییە.

ئەمانە هەندێکن لە خەسڵەتە نەرێنییەکانی منداڵی متمانە بەخۆنەبوو و خۆنەناس:

١ـ لەو هەڵوێستانە خۆی بە دوور دەگرێت، کە دەبنە هۆی دڵەڕاوکێی، بۆ نموونە دەڵێ (ئەمڕۆ ناچم بۆ قوتابخانە، تاقیکردنەوەیەکی گرانمان هەیە)

٢ـ خۆی بە کەم دەزانێت و لە بایەخی تواناکانی خۆیشی کەم دەکاتەوە، دەڵێ (وێنەکانی من جوانین و کەس سەیریان ناکات)

٣ـ وا هەست دەکات، کە کەس بە هەندی نازانێت و خۆشیان ناوێت، دەڵێ (هاوڕێکانم منیان خۆشناوێت، باوکیشم رقی لێمە)

٤ـ شکستییەکانی دەخاتە ئەستۆی کەسانێکی تر، دەڵێ (لە تاقیکردنەوەکاندا دەرنەچووم، چونکە مامۆستاکەمان بە باشی تێی نەگەیاندم)

٥ـ کارە دزێوەکانی بە کەسانی ترەوە دەبەستێت و پاکانە بۆ خۆی دەکات و پاساو دەهێنێتەوە، دەڵێ (هاوڕێکەم فێری ئەوەی کردم کە لە تاقیکردنەوەکاندا گزی بکەم)

٦ـ بە ئاسانی دەشڵەژێ و گومان دەخاتە سەر خۆی (من ئەم تۆپەم نەدڕاندووە)

٧ـ بە لاوازی گوزارشت لە کاردانەوەکانی دەکات، دەڵێ (گرنگی بەوە نادەم گەر باوکم بگەڕێتەوە یا بڕوات)

٨ـ هەست بەبێ توانایی و بێ دەسەڵاتیی خۆی دەکات، دەڵێ (من ناتوانم وەڵامی ئەم پرسیارە بدەمەوە)

٩ـ گۆشەگیرە و شەرم دەکات و کۆمەڵایەتی نییە و تێکەڵ بە خەڵکی نایەت و ئازایەتیی ئەدەبیی نییە، ڕەشبینە و هیواخواز نییە، چونکە متمانەی بە خۆی و بە تواناکانی نییە.

چۆن متمانە بەخۆبوون لە منداڵەکانتاندا دەچێنن؟

زانایانی پەروەردە و دەروونناسیی منداڵان بۆ چاندنی متمانە

بەخێبوون لە منداڵاندا، بە پەروەردەکردنییان بە شێوازێکی راست و دروست، کە کۆمەڵێک رێنمایی و ئامۆژگارییان دیاری کردوون، تا دایکان و باوکان و مامۆستاکان سوودیان لێوەربگرن و پەیڕەوییان بکەن، یارمەتیی منداڵەکانیان و قوتابییەکانیان دەدەن و دەبنە هاندەر بۆ ئەوەی کە بڕوا و متمانە بە خۆیان بکەن و پشت بە تواناکانی خۆیان ببەستن. تا بشتوانن بەشێکی زۆری گرفت و کێشەکانیان، خۆیان چارەسەریان بکەن و سەرکەوتوو بن لە ژیانیاندا.
بە کورتی تیشک دەخەینە سەر ئەو رێنمایی و ئامۆژگارییە گرنگانە:

١ـ لەبەرچاوگرتنی چەمکی جیاوازی لە نێوان منداڵاندا: پێویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان، لە راستیی جیاوازی تاک لە نێوان منداڵاندا بزانن و پشتگوێی نەخەن، کە هەر منداڵێک کەسایەتیی و توانای خۆی هەیە. بۆیە نابێت منداڵەکانتان لەگەڵ منداڵانی تردا بەراورد بکەن، تاهەست بە خۆبەکەمزانین نەکەن. هەردەم هانیان بدەن کە ئاستی کار و رەفتارەکانی خۆیان لە نێوان ئێستا و پێشتردا بەراورد بکەن. تا جیوازیی رادەی پێشکەوتنی خۆیان بزانن.
(د. سبوک) دەڵێت:"منداڵ رقی لەوە دەبێتەوە، لە هەمان ئاستدا لەگەڵ منداڵێکی تردا دابنرێت، چونکە بەراوردکردن دەیخاتە ململانێیەکی پڕ لە دڵەڕاوکی، زۆریش هەستیاری دەکات"
٢ـ گوێ لە قسەکانی منداڵەکانتان بگرن: پێویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان، بە جوانی تا کۆتایی گوێ لە قسەکانی منداڵەکانیان و قوتابییەکانیان بگرن و قسەکانیان پێ مەبڕن. بواریان بدەنێ با بە ئەوپەڕی ئازادییەوە گوزارشت لە ناخی خۆیان بکەن و ئەوەی کە لە ئەندێشەیاندایە دەریان ببڕن. دوایی بە هێمنی پێکەوە تاوتوێی قسەکانی بکەن. شێوازی فرمان و نە و وانییەش لەگەڵیاندا بەکارمەهێنن، قسە جوانەکانیان بەرز بنرخێنن، هەڵەکانیشیان بە شێوازێکی جوان و قەناعەت پێکردن راستیان بکەنەوە.
٣ـ بەشداریکردنی منداڵەکانتان لە هەندێ لە بڕیارەکانتان: هەوڵبدەن لە منداڵەکانتان نزیک ببنەوە و هاوڕێتیان بە دەستبهێنن و پەیوندیتان بەهێزبێت. دەربارەی هەندێ لە کێشەکان و بڕیارەکانتان پرسیان پێبکەن و رایان وەربگرن. تا هەست بەوە بکەن کە پشتگوێ و پاراوێز نەخراون و پێگە و سەنگی خۆیانیان لە

نێو خێزانەکانیاندا هەیە. بەمەش متمانەیەکی زیاتریان بە خۆیان دەبێت.

٤ـ هەمیشە هانیان بدەن و ستایشیان بکەن: هاندان پاڵنەرێکی بەهێزە بۆ ئەوەی کە منداڵەکانتان درێژە بە کارەکانیان بدەن و هەوڵی داهێنان بدەن.. هەردەم پێیان بڵێن ئێوە دەتوانن ئەم کارە یا ئەم کارانە ئەنجام بدەن.. ستایشی کارە جوانەکانیان بکەن و بە رووخۆشییەوە، ئافەرین ودەستخۆشییان لێبکەن.. پێخۆشیی خۆتان بۆیان دەربڕن، تەنانەت گەر بە زەردەخەنەیەکی ناسکی سەر لێوەکانیشتان بێت.. بەڵام زیادەڕۆییش لە ستایش و پێ هەڵدانیان مەکەن.. تا لە خۆیان بایی نەبن.
٥ـ بە رەخنە و وشەی ناشایستە منداڵەکانتان سووک مەکەن و مەیان ڕووخێنن: زۆر لە دایکان و باوکان و مامۆستاکان بە رەخنەی نابەجێ و بە وشەی زەق و ناشیرین، هەستی منداڵەکانیان یا قوتابییەکانیان بریندار دەکەن، وەکوو: هەی گەمژە، ترسنۆک، بێ دەسەڵات، گەلحۆ، نالەبار، تەمەڵ، هیچوپووچ،...هتد. ئەم قسانە کارتێکردنێکی دەروونی خراپیان لەسەر منداڵان دەبێت و خۆی لە بەرچاو دەکەوێت، ئەو هەستەی لا دروست دەبێت، کە ئەم ئەو کەسە نییە کە لە خۆی تێگەیشتووە. ئەمەش هۆکارێکە بۆ ئەوەی کەسایەتییەکی لاواز و متمانە بەخۆنەبووی لێببێتە کایەوە. متمانەشی بە کەسانی دەوروبەریشی نامێنێت.. ئەو قسە ناخۆشانەشی لەبیرناچنەوە.. وەکوو دەڵێن: برینی خەنجەر ساڕێژ دەبێت و نامێنێت، بەڵام برینی قسەی ناخۆش ساڕێژ نابێت.
٦ـ نموونەیەکی باشبن بۆ منداڵەکانتان و قوتابییەکانتان: پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان و مامۆستاکان، هەردەم لە ڕەفتار و لە هەڵسوکەوتەکانتاندا، متمانە بەخۆ و راستگۆ بن لەگەڵ کەسانی دەوروبەرتاندا، ببن بە نموونە و پێشەنگ بۆ منداڵەکانتان و بۆ قوتابییەکانتان.. منداڵەکانتان چۆن بڕوا و متمانە بە قسەکانتان بکەن، کە پێیان دەڵێن جگەرەکێشان زیانێکی زۆری بۆ تەندروستیی مرۆڤ هەیە.. کەچی لەبەر چاویاندا جگەرە دەکێشن.. منداڵەکانتان بە راستان نازانن و چیتر بڕوا بە قسەکانتان ناکەن.

٧ـ هانی گەشەکردنی بەهرە و ئارەزووەکانی منداڵەکانتان بدەن: پێداویستییەکانیان بۆ دابین بکەن.. گەر بەهرەیان لە وێنەکێشاندا هەیە، بۆیە و پەڕاوی وێنەکێشانیان بخەنە بەردەستیان.. گەر هۆگری خوێندنەوەن، پەرتووک و گۆڤاری

ئاسانیان بەیان بکەن.
چونکە منداڵان گەر هانبدرێن، حەزی دەرخستنی بەهرە و تواناکانیان هەیە.
٨ـ خوێندنەوە هۆکارێکی گرنگە بۆ متمانە بەخۆبوون: خوێندنەوە ئاستی روشنبیری و زانیاری و زانستیی منداڵان بەرز دەکاتەوە، لەوانەیە چیرۆکێکی بەسوود بخوێننەوە، کە پاڵەوانی چیرۆکەکە منداڵێکی سەرکەشی متمانە بەخۆ بێت و سەرسامی رۆڵەکەی ببن.
٩ـ بەری ئازادی لە منداڵەکانتان و لە قوتابییەکانتان مەگرن: لەو شت و بابەتانەی کە پەیوەندیان بە خۆیانەوە هەن.. سەرپشکیان بکەن با خۆیان بڕیار بدەن.. بۆ نموونە با خۆیان رەنگەکانی جلوبەرگەکانیان دیاری بکەن.
١٠ـ توندوتیژ و ڕەق مەبن لەگەڵ منداڵەکانتان و قوتابییەکانتان: چونکە توندوتیژی چاوسوورکردنەوە هۆکارێکی سەرکییە بۆ لەناوبردنی متمانە بەخۆبوونی منداڵان و بۆ لاوازکردنی کەسایەتییان، هەردەم شێوازی نەرم و نیانی و هاندان و ڕێزگرتن باشتر و کاریگەرترن لە تووڕەیی و توندوتیژی.
١١ـ زیادەڕۆیی لە چاودێریکردنی منداڵەکانتان مەکەن: هەندێ لە دایکان و باوکان زیاد لە پێویست دەترسن و لە رادە بەدەر بە دوای منداڵەکانیانەوەن.. لە نزیک و دوورەوە لەژێر چاودێری و ئاگاداریان دان، ناتوانن بەبێ پرسی ئەوانیش هیچ بڕیارێک بدەن.

ئەمەش هۆکارێکی تری نەرێنییە بۆ لاوازبوونی متمانە بەخۆبوون و بە کەسایەتییان.
١٢ـ منداڵەکانتان فێری وەرزش و مەلەوانی بکەن: کە هەردووکیان دوو فاکتەری گەورەن لە چاندنی متمانە بەخۆبوون و ڕێزگرتن.. حەزیشیان لە چ یارییەکە با ئەو یارییە بکەن، بە تایبەتیش یاری بە کۆمەڵ.. هەشیانە توانا و ئارەزووی نواندنیان هەیە ڕێیان لێ مەگرن با لە تیپی شانۆی قوتابخانەکانیاندا بەشداری بکەن.. هەموو ئەم یاریانە متمان بەخۆبوونێکی زیاتر بە منداڵانی بەهرەمەند و ئارەزوومەند دەبەخشن.
ناشبێت خۆتان لێیان هەڵبقورتێنن، تا پێویست بەمە نەکات.
١٣ـ هانی منداڵەکانتان بدەن هاوڕێی دەسەزی تازە بگرن: هاوڕێتی و پەیوەندیکردنی منداڵەکانتان لەگەڵ منداڵانی هاوتەمەنی خۆیاندا، لە گۆشەگیری و شەرم رزگاریان دەکەن و

د□بنة□ مندا□انی ک□م□□ا□ی□تی.. متمان□شیان ب□ خ□یان زیاتر د□ب□ت.

١٤ــ ه□ند□ ئ□رک و ب□رپرسیار□تی ب□ مندا□□کانتان و ب□ قوتابیی□کانتان بسپ□رن: پ□ویست□ دایکان و باوکان ل□ ما□□و□، ه□ند□ کاری ساکار و پرس ب□ مندا□□کانیان بسپ□رن، و□کوو: ئاودانی رووک□کانی باخچ□کانتان یا رووک□ک□کانی ناو گو□دان□کانتان، دانانی قاپ و پ□رداخ و ک□وچک و چ□ت□ ل□س□ر خوانی نانخواردنتان، س□ین□و□ی س□ر م□ز□کانتان، ه□□گرتنی پیا□□ ب□ تا□□کانتان،…هتد. ل□ قوتابخان□کانیشدا گ□لی بوار ه□ن، ک□ مام□ستاکان د□توانن چ□ندین ب□رپرسیار□تی ب□ قوتابیی□کانیان بسپ□رن، و□کوو ه□ر ر□ژی قوتابیی□ک بک□ن ب□ چاود□ری پ□ل□ک□یان، ب□ ک□م□□ د□رکردنی پ□خشنام□ی س□ر دیوار، دانانی ب□رنام□ی گ□شتی قوتابخان□. رازاندن□و□ی قوتابخان□کانیان ب□ ب□ن□ی ر□ژی ئا□ای کوردستان□و□، …هتد. ه□موو ئ□م کاران□، ئ□و ه□ست□ ئ□ر□نیی□ ل□ لای مندا□ان دروست د□ک□ن، ک□ دایکان و باوکان و مام□ستاکانیان خ□شیان د□و□ن و ب□ پ□گ□یان خ□یان ه□ی□ و متمان□یان ب□ متمان□ بوونیان و ب□ تواناکانیان ه□ی□.

١٥ــ وا م□ک□ن ل□ ه□موو کار و ب□یار□کدا مندا□□کانتان پشت ب□ ئ□و□ بب□ستن: ئ□و کاران□ی ک□ ل□ توانایاندان ک□ بیان ک□ن، س□رپشکیان بک□ن با خ□یان ب□یاربد□ن.. ب□□ام پرس□کی ئ□ر□نیی□، گ□ر پرس ب□ ئ□و□ی دایکان و باوکان و مام□ستاکانیان بک□ن و رای ئ□و□ ب□زانن و سوود ل□ ت□بینی و ر□نمایی□کانتان و□ربگرن.

١٦ــ و□□امی ه□موو پرسیار□کانی مندا□□کانتان و قوتابیی□کانتان بد□ن□و□: مندا□ان ب□و□ ناسراون ک□ ز□ر د□پرسن د□ربار□ی ئ□و شتان□ی لایان روون نیین و نایانزانن، ه□ند□ جار پرسیاری س□یریش د□ک□ن، ک□ ب□ لای ه□ند□کمان□و□ ب□ پرسیاری ب□ مانایان د□زانین.. ب□□ام پ□ویست□ ب□ راستی و دروستی ب□ خ□دزین□و□ یا پ□چ و پ□نادان، و□□امی ه□موو پرسیار□کانیان بد□ین□و□.. گ□ر ن□مانزانین م□□□تیان ل□و□ربگرن تا د□یانزانن و و□□امی راستیان د□د□ین□و□. پشتگوی خستنی پرسیار□کانیان متمان□یان پ□مان نام□ن□ت.

١٧ــ ف□ریان بک□ن ک□ رووب□□ووی شکستیی□کانیان ببن□و□: ت□یان بگ□ی□نن ل□ ژیاندا س□رک□وتن و شکستی ه□ی□.. ب□□ام پ□ویست□

ب□س□ر شکستیی□کاندا زا□بن و ک□□ن□د□ن،
ل□ ر□ی متمان□ ب□خ□بوون و ت□ک□شاندا، شت□ک نیی□ ک□ ناوی ئ□ست□م ب□ت و ن□یات□دی.
د□توانن ئ□و ج□ر□ چیر□کان□یان ب□ بخو□نن□و□ ک□ متمان□ ب□خ□بوونیان پ□د□ ب□خشن.
١٨ـ خ□ش□ویستیی خ□تان ب□ مندا□□کانتان د□رب□ن: ز□ر گرنگ□ ک□ رووب□□وو پ□یان ب□□ن ئ□م□ ئ□و□مان ز□ر خ□شد□و□ت. باو□شیان ل□بد□ن و ماچیان بک□ن و د□ست ب□ س□ریاندا به□نن.. ب□ گو□□ک□م و د□□ک□م ناویان ب□رن.. ب□م□ش متمان□ ب□خ□بوون□کی زیاتریان پ□د□ ب□خشن.
١٩ـ ل□ مندا□□کانتان بگ□□□ن با ئ□خ□ی ل□ مندا□یی خ□یان بک□ن: پ□ویست□ ئ□و□ ل□بیر ن□ک□ن ک□ مندا□□کان مندا□ن، ب□ چاوی گ□ور□و□کان□و□ ل□یان م□□وانن.. جیهانی پاکی مندا□ییان ل□ ت□ک م□د□ن.. با یاری بک□ن.. پ□ک□نن.. ه□□ب□زن□و□.. راکان.. زاق زورق بک□ن.. ه□موو ئ□مان□ ل□ خ□س□□ت□ سروشتی و ئاسایی□کانی ق□ناغی مندا□ین.. ئ□وان خاو□نی جیهانی س□یر و س□م□ر□ی خ□یانن.. جیهان□کی و□ن□وش□یی پ□ ل□ هیوا و ل□ خ□ونی شیرین ل□ نیازی پاک.. جیهان□کی پ□اوپ□ ل□ پاکی و ل□ جوانی و ل□ ب□ تاوانی.

دایکان و باوکانی دل□قان، مام□ستا د□س□ز□کان: ئ□و□ ل□ ه□موو ک□س□ک زیاتر ل□ مندا□□کانتان و قوتابیی□کانتان□و□ نزیکن .. ل□ ه□موو ک□س□ک باشتر د□یان ناسن..ه□ر ئ□و□ د□توانن باشترین ش□وازی پ□رو□رد□یی و باشترین ر□گای س□رک□وتنی مندا□□کانتان دیاری بک□ن.. ئ□و□ د□توانن ب□وا و متمان□ ب□خ□بوون□کی زیاتریان پ□ بب□خشن و زیاتر تواناکانیان و ور□یان ب□رز بک□ن□و□.. پشکی گ□ور□ی شانازی شای□نی ئ□و□ی□.
گ□لی کوردمان ل□ ئ□م□□دا، ل□ ه□موو کات□ک زیاتر پ□ویستیی ب□و□ ه□□ی□ ک□ ن□و□ی□کی پ□رو□رد□ دروستی متمان□ ب□خ□ پ□ بگ□ی□نین.. چونک□ ب□ شان و بازووی مندا□انی ئ□م□□مان داهاتووی□کی گ□شتر و شایست□تر ب□ کورد و کوردستان د□ن□دی.. ئ□و داهاتوو□ خوازراو□ش ت□نها ل□ ر□ی چاندنی متمان□ ب□خوبوون ل□ مندا□□کانی ئ□م□□ماندا د□ت□دی.. چونک□ متمان□ ب□خ□بوون گرنگترین بن□مای ه□ز و س□رک□وتن□.

ل□ (ناپلی□ن) یان پرسی، ت□ چ□ن متمان□ ب□خ□بوون د□خ□یت□ د□ی س□رباز□کانت و ور□یان ب□رز د□ک□یت□و□ ؟

ناپلیۆن بەم شێوازە وەڵامی ئەو پرسیارەی دایەوە، وتی:

” ئەوەی وتی ناتوانم.. پێیم وت هەوڵ بدە. ئەوەی وتی نازانم.. پێیم وت فێربە. ئەوەی وتی ئەستەمە.. پێیم وت تاقیکەرەوە”

دایکان و باوکان و مامۆستاکان: بۆ ئەوەی کە بزانن کە هاندان و چاندنی متمانە بەخۆبوون لە منداڵاندا، لە لایەن ئێوەوەی دەسەزەوە، چەند گرنگ و چارەنووسازن، حەزم کرد بە کورتی چیرۆکی (تۆماس ئەدیسۆن و دایکیتان) بۆ بگێڕمەوە:

ئەدیسۆن منداڵ بوو، خرایە قوتابخانەی بنەڕەتی، تەنها پێنج مانگ بوو کە لە پۆلی یەکەمی بنەڕەتیدا بوو.. قوتابییەکی هێمن بوو، بەڵام گەلێ بیرۆکەی بەرز لە ناخیدا بوون.. مامۆستاکانی و بەڕێوەبەری قوتابخانەکەی وا لێی تێگەیشتن کە منداڵێکی زۆر گەمژە و تەمەڵە پووچە.

ڕۆژێک بەڕێوەبەرەیی قوتابخانەکەیان، نامەیەکی دایە دەستی ئەدیسۆنی منداڵی پۆلی یەکەم.. بەڕێوەبەری قوتابخانەکەی پێی وت: “ئەم نامەیە بدە بە دەستی دایکت”

ئەدیسۆن نامەکەی بە دایکی دا، دایکی کە نامەکەی بینی زۆر دڵتەنگ بوو چاوەکانی پڕبوون لە ئەسرین، بەڵام بەسەر خۆیدا زاڵبوو و نەیهێشت فرمێسکەکانی بچۆڕێنەوە.

بە دەنگێکی بەرزیش وا نامەکەی بۆ ئەدیسۆن خوێندەوە:

“کوڕەکەت بلیمەتە و.. قوتابخانەکەمان بۆ ئەو و بۆ تواناکانی بچووکە، پێویستە لە ماڵەوە فێری بکەیت”

سالان تێپەڕی، دایکی ئەدیسۆن کۆچی دوایی کرد.. ئەدیسۆن بوو بەو کەڵە داهێنەرە لە مێژووی ئادەمیزاددا.. سەرجەم مرۆڤ قەرزاری داهێنەکانی ئەوەن.

ڕۆژێکیان ئەدیسۆن دوای شتەکانی دایکی دەگەڕا.. ئەو نامەیەی دۆزییەوە، کە ئەو نامەیە بوو، کە بەڕێوەبەری قوتابخانەکەی دایە دەستی و دای بە دەستی دایکی. بەڵام لە نامەکەدا، ئەوە نووسینە نەبوو کە دایکی بۆی خوێندەوە، بەڵکو لە نامەکەدا ئەم دەقە نووسرابوو: ” کوڕەکەت زۆر گەمژەیە.. لە بەیانییەوە ناهێڵین پێ بە قوتابخانەکەماندا بکات”

ئەدیسۆن زۆر گریا.. دوایش لە تێنووسی (دەفتەری بیرەوەرییەکانیدا نووسی:

” ئ□دیس□ن مندا□□کی ز□ر گ□م□ژ□ی□.. ب□وای دایک□ نایاب□ک□ی□و□ بوو ب□ بلیم□ت”
دایکان و باوکانی خ□ش□ویست، مام□ستا ب□□□ز□کان: پ□ند و وان□ ل□م چیر□ک□ی ئ□دیس□ن و دایکی و□ربگرن.. جگ□رگ□ش□کانتان م□□ووخ□نن و.. ب□ ه□یواخوازی و متمان□ ب□خ□بوون و گ□شبینی پ□رو□رد□یان بک□ن و پ□ان بگ□ی□نن.

ر□زا شوان
ن□رویج : ١٤ی/ مای/ ٢٠١٩
(*) ت□بینی: تا راد□ی□ک سوودم ل□ چ□ند سایت□کی ع□ر□بی و□رگرتوون.